

דף פרפראות ויצא

להצלחת: יעקב בן אורה הי"ו - אושרית בת חנה תחי' | יוחאי בן אלישבע נ"י

"ויצא יעקב" (כ"ח - י')

יש שהוא הולך אצל זיווגו, ויש שזיווגו בא אצלו. יצחק, זיווגו בא אצלו "וירא והנה גמלים באים" (בראשית כ"ד ס"ג), יעקב, הלך אצל זיווגו, דכתיב "ויצא יעקב". (בר"ר ס"ח - ג') יעקב אבינו יוצא מבאר שבע לחרן כדי למצוא אשה, אביו לעומת זאת, לא היה צריך ללכת, הביאו את האשה אליו, כי הכל נעשה בהשגחה פרטית, ומציאת הזיווג אצל כל אדם "קריעת ים סוף" הפרטית של כל אחד היא לפי מה שנגזר עליו מהשמים.

"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" (כ"ח - י')

לא היה צריך לכתוב אלא וילך חרנה, אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם. שבזמן שהצדיק בעיר, הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה. יצא משם, פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה. (רש"י) ידועה השאלה מדוע דווקא יציאתו של יעקב עשתה רושם ואילו ביציאתם של אברהם ויצחק לא כתוב שיציאתם עשתה רושם? מתרץ ה"כלי יקר", שיש חידוש מיוחד ביציאתו של יעקב. כאשר יצא אברהם ושרה, או יצחק ורבקה, ודאי שיציאתם עשתה רושם שהרי לא השאירו במקומותיהם צדיקים כדוגמתם, ולכן לא היו צריכים להדגיש זאת, כי ברור שזה השאיר רושם. אבל כשיעקב יצא, שנשארו בעיר עוד צדיקים, שהרי יצחק ורבקה נשארו בביתם. באה התורה ללמד, שאינה דומה עיר שיש בה שני צדיקים, לעיר עם שלשה צדיקים, ואפילו שנשארו שניים, עדיין יציאת צדיק עושה רושם, וירד מהודה ומהדרה. ה"חתם סופר" מתרץ, אצל אברהם שהיה גר בין עובדי ע"ז, והם לא הרגישו כשאברהם גר אצלם, ויציאתו לא עשתה עליהם רושם. משא"כ יעקב שהשאיר את יצחק ורבקה, עליהם יציאתו עשתה רושם.

"וילך חרנה" (כ"ח - י')

שואל רבי חיים מוואלוז'ין, למה התורה כתבה "וילך חרנה", ולא בקיצור ויצא יעקב מבאר שבע לחרן? ומתרץ, כתוב במדרש (תנחומא ג'), שעל יציאת יעקב נאמר הפסוק "כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרךך" (תהילים צ"א י"א) ומדוע דווקא את הברכה הזאת - כי כל היוצא לדרך, יש לו שם קדוש המלווה אותו, והוא השם "יוה"ך", ואלו הן סופי תיבות של "כי מלאכיו יצוה לך", והברכה היא שיזכה לליווי של הקב"ה. והוסיף, שהגר"א מוילנא הביא, כי מה שקבעו חז"ל "אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה" (ברכות ל"א), זה דווקא מתוך הלכה פסוקה. ולכן הגאון היה נוהג לומר לאנשים שנפרדו ממנו, הלכה פסוקה היא, "יחיד ורבים הלכה כרבים". ומדוע דווקא הלכה זו? כי ראשי התיבות עולים כשם הקדוש יוה"ך. ולפי"ז מובן היטב למה כתוב "וילך חרנה", שאותיות ויך שבתבת וילך מיותרות, והאות ל' אינה מיותרת, שהרי בין כה וכה היה צריך לכתוב לחרן, ואילו האות ה' של חרנה שוב מיותרת, וביחד כולם יוה"ך - השם שמלווה לצדיק בדרכו, ואת זה רצה הפסוק לרמוז לנו "וילך חרנה", שאמנם נתקיימו ברכת אמו, והשם הקדוש ליווהו בדרכו.

"ויפגע במקום" (כ"ח - י"א)

שקפצה לו הדרך. (רש"י) יעקב רק נתן דעתו לחזור וכבר קפצה לו הדרך. אומר הרב דסלר, מחשבה טובה אחת, וכבר יש שפע של סייעתא דשמיא. שכן הנהגת הבורא עם ברואיו, פתחו לי פתח כחודה של מחט (מד"ר שיהש"ר ה'), מעט רצון והחלטה, אז יפתח לו הקב"ה פתח כפתחו של אולם שלא ייסגר לעולם. **המשגיח של פוניבז'** היה אומר, עד כמה עמוקה מידת הדין. כל עתידו של עם ישראל, היה תלוי בחלום של יעקב באותו מקום מקודש, ואעפ"כ אם הוא לא היה נותן דעתו להתפלל, לא היו מעכבים אותו מהשמים. - שאם הוא עצמו לא פותח את הפתח הקטן, זה הקטן כחודה של מחט, לא תבוא כל סייעתא דשמיא. **וה"אמרי אמת"** מגור מסביר מה שתפסו חז"ל בלשונם פתח כפתחו של אולם - מה זה האולם. ומבאר, המשנה במידות (ב' - ג') אומרת, כל הפתחים שהיו בבית המקדש היו להם דלתות חוץ מהאולם, שתמיד היה פתוח. וזה מה שרמזו חז"ל, אם יהיה לאדם רק רצון מעט לשוב אל ה', וזה כפתחו של מחט, ייפתח לו פתח של אולם שלא ייסגר לעולם.

ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו" (כ"ח - י"א)

עשן כמין מרוב סביב לראשו שירא מפני חיות רעות. (רש"י) שואל ה"כתב סופר", מדוע יעקב פחד דווקא מחיות רעות? ומתרץ, יעקב תבע מעשיו שיטבע לו, ועשיו עבר על שבועתו, בזה שרצה להרוג אותו בגלל שלקח ממנו את הבכורה. והגמ' בשבועות (ל"א:) אומרת, שהשבועה חלה על שניהם, גם על הנשבע וגם על המשיב. ובמסכת אבות (ה' - ט') כתוב, חיה רעה באה לעולם על שבועת שווא, ולכן פחד מחיות רעות.

"ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה" (כ"ח - י"ב)

כתב "בעל הטורים" "סולם" בגימטריה ממון, מבאר בספר "תורי זהב" בשם ה"בעל שם טוב", יעקב אבינו ראה בחלומו סולם הניצב ארצה, וראשו מגיע השמימה. כך גם הממון, שבגללו אפשר להגיע לגאווה ולחטא ולרדת עד שאול תחתית, אך אם האדם יודע לפעול נכון בממונו, הוא יכול להעפיל השמימה... רבי מאיר מפרמישלאן היה אומר, רבש"ע, יהודים רבים מתפללים שיזכו לעושר ולפרנסה ברווח, לשם מה הם צריכים להתעשר, מטרתם היא לשם מצווה, כגון תפילין, ציצית, שבת וחינוך הילדים, שכדי לקיימם צריך כסף. מוסיף ה"תורי זהב", גם עוני גימטריה 136 מכאן ש"סולם" בגימטריה זה גם ממון וגם עוני, שגם העושר וגם העוני הוא ניסיון עבור האדם. וכמו שבניסיון העושר אפשר להעפיל לשמים, כך גם אפשר להעפיל לשמים עם ניסיון העוני.

"והנה סולם מוצב ארצה וכו' והנה מלאכי אלוקים וכו' והנה ה' ניצב עליו" (כ"ח - י"ב - י"ג)

שלושה פעמים מופיע בפסוקים אלו המילה "והנה". א'. "והנה סולם מוצב ארצה". ב'. "והנה מלאכי אלוקים". ג'. "והנה ה' ניצב עליו". מדוע צריך בכל פרט "והנה", אומר ה"אור החיים" הקדוש שהדבר בא לרמז שהיתה פה נבואה ממש, שראה באספקלריה המאירה. "והנה" - ולא בדרך חלום. ומוסיף, שהגמ' בברכות אומרת (נ"ז:), חלום, אחד משישים בנבואה. והתיבה "הנה" בגימטריה שישים, ומרמז, שבכל פרט, היו כאן כל שישים החלקים של הנבואה.

"ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וכו' מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלוקים וזה שער השמים" (כ"ח - י"ב - י"ז)

בעת חיפושיו אחר מקום המקדש, אמר דוד המלך (תהילים קל"ב - ב') "אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב". הקשה רבי מאיר שפירא זצ"ל (הובא בספר "היובל" למהר"ם שפירא), מדוע דוד המלך גזר על עצמו להימנע משינה עד שיאתר את מקום המקדש, ומדוע כינה מקום זה "אביר יעקב". וביאר, כידוע, ליעקב אבינו נתגלה מקום המקדש, כפי שנאמר "ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וכו' מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלוקים וזה שער השמים". חתר דוד המלך לידע, במה זכה יעקב אבינו שנתגלה לו מקום זה, עד שגילה "וישכב במקום ההוא" - כאן שכב, אבל ארבע עשרה שנה רצופות שימש בבית מדרשו של שם ועבר ולא שכב! עמד דוד ונשבע: אם אתן שנת לעיני וכו' עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב.

"ויקץ יעקב משנתו" (כ"ח - ט"ז)

אמר רבי יוחנן, ממשנתו. (מד"ר ס"ט ו') שואל ה"נחלת דוד", מה הכריח את רבי יוחנן לשנות את הפירוש כפשוטו ולפרש שקם ממשנתו? ומתרץ, לרבי יוחנן היה קשה, אם הכוונה כפשוטו שיעקב קם משנתו, מדוע היה צריך לכתוב "משנתו", גם בלי מילה זו היינו יודעים שאדם שמתעורר, מתעורר הוא משנתו. וכמו שמצינו שאצל פרעה כתוב רק "ויקץ פרעה" ללא התוספת משנתו. ומזה הסיק רבי יוחנן שבמילה "שנתו" ישנה כוונה פנימית ועמוקה, שלימוד תורה בלילה מסוגל הוא מאוד להשראת השכינה. וזה משמיעה לנו התורה, במה זכה יעקב להשראת השכינה, וכמו שכתוב "והנה ה' ניצב עליו", בזכות שהיה לומד תורה בלילה.

"אין זה כי אם בית אלוקים" (כ"ח - י"ז)

כי מטא לחרן אמר, אפשר עברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ולא התפללתי, יהב דעתיה למחזר חזר עד בית אל. (רש"י) יש להבין, מעיקרא מאי קאסבר. מדוע מלכתחילה כשעבר במקום לא נתן דעתו להתפלל במקום שהתפללו בו אבותיו. יסוד גדול הסיק מכאן ה'חידושי הרי"מ' זצ"ל, לא ראוי לבוא למקום קדוש דרך אגב, לא ראוי להיכנס למקום קדוש רק משום שבמקרה עבר בסביבה.

'אם ממילא עוברים כאן, אז הבה ניכנס כמה דקות להתפלל'. לא זו הדרך לפקוד את המקומות הקדושים, כי אם בהכנה תחילה ובהזמנה מיוחדת לשם כך. לכן המשיך יעקב אבינו והלך עד חרן, ורק שם סב על עקבותיו ופנה לשוב על עקביו כל הדרך, עד בואו בית אלוקים בלב הומה ורוגש. כך הצורה הנכונה לבוא ל'מקום שהתפללו בו אבותי'. רמז בדבר בלשון חכמים, 'מתעסק בקדשים פסול' (חולין לח:). בקדשים אין מזדמנים בדרך אגב, דרך 'מתעסק', אלא רק בהכנה דרבה.

"ויקץ יעקב משנתו - ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה" (כ"ח - ט"ז - י"ז)

אדם אחר במקום יעקב, היה מתגאה בכזה חלום, ואילו על יעקב נפל פחד ויראה, אומר ה"שפת אמת", סימן שזו היתה נבואת אמת, וע"י יראה זו זכה שמקום זה יהיה מקום המקדש. מוסיף ה"שפת אמת", יעקב אבינו חשב שהתגלות הקדושה תלויה בקדושת המקום, אבל הגמ' בסנהדרין (צ"ח) אומרת, שקפץ הר המוריה ובא אליו. ואין כאן סתירה, שניהם אמת, יעקב ברוב צדקותו הרגיש שהמקום גורם, אבל באמת הכל היה בזכותו.

"וישם אותה מצבה ויצוק שמן על ראשה" (כ"ח - י"ח)

מה הסיבה שיעקב אבינו יצק שמן על ראשה? מבארים רבנו בחיי והרד"ק, בנדר שנדר יעקב אבינו, אמר בסוף דבריו שאם יזכה לכל הדברים שביקש מה', יבוא לכאן בחזרה ויעבוד את ה' על האבן הזאת, כלומר, יקריב קרבן, וזה יהיה אחרי עשרים ושתים שנה, ואיך יכיר את האבן אחרי כל כך הרבה שנים? לכן יצק עליה שמן, וידוע שהכתם שנוצר מהשמן נשאר זמן רב ואולי לנצח, ולכן כדי שיהיה לו סימן שזו היא האבן, שפך על גבה שמן. הרשב"ם מתרץ, כמו שבמשכן מצאנו שהקב"ה ציווה למשוח את כל כלי המשכן, כך עשה עכשיו בכדי לקדש את המזבח הזה. ויש אומרים, שעל ידי שהשתמש בו לישון עליו יצא לחולין, והוצרך לקדשו שנית, ולכן יצק עליה שמן.

"וידר יעקב נדר לאמר" (כ"ח - כ')

שאל רבי ישראל מרוז'ין, לכאורה היה מספיק לכתוב "וידר יעקב נדר, ויאמר אם יהיה וגו'", מבלי לכתוב את המילה 'לאמר' ומדוע הוסיפו את המילה 'לאמר', שפירושו כידוע, 'לומר לאחרים'? וביאר, במילים אלו יש רמז שיעקב אבינו תיקן לדורות הבאים אחריו שלפני כל עשיה ופעולה שהאדם מתכנן לעשות - יקדים ויאמר "אם ירצה ה'" ובעה"ש"ת. וזהו ה'לאמר', שהוא לומר לאחרים, פירוש, שיעקב אבינו לימד אותנו - כלל ישראל - לומר לפני כל דבר "אם יהיה אלוקים עמדי". תמיד 'אם יהיה אלוקים עמדי, ר"ל.

וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך" (כ"ח - כ"ב)

יש להקשות איך יעקב אבינו מתנה את מתן המעשרות ב"אם יהיה אלוקים עמדי", הרי אמרו חז"ל (אבות א' - ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס. מתרץ רבי יעקב מבריסק בספרו "שארית יעקב", עפ"י מה שאמרו בגמ' (תענית ט'). אסור לנסות הקדוש ברוך הוא חוץ ממעשר, דכתיב (מלאכי ג' - י) "ובחנוני נא בזאת וגו'", לזה אמר יעקב "אם תתן לי לחם לאכול וגו' וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך", ממילא היה מותר לו לנסות ולהתנות, שתלה הדבר במעשר - "עשר אעשרנו לך", ואז בוודאי יהיה אלוקים עמדי ויהיה לי כל אלה.

"עשר אעשרנו לך" (כ"ח - כ"ב)

בתרגום אונקלוס כתב "אפריש לפניך", לרמז, שאם אדם נותן צדקה או מעשר כספים, שיהיה רק בצנעה, בפני ה' ולא בפני אנשים, וזהו "אפריש לפניך", ואז יכול ליתן לשם שמים בלי פניות. "תתן לי" - לשמי.

"ויאמר הן עוד היום גדול" (כ"ט - ז')

במדרש שיר השירים (ט"ו - ז') מובא, כל האותיות מתחברות אחת עם השניה, חוץ מהאותיות ה"א ונו"ן שמתחברות רק עם עצמם. לדוגמא כשמחברים את האותיות א' ו-ט' התוצאה היא - 10, כך גם כשמצרפים את האותיות ב'-ח' התוצאה היא 10 וכן הלאה. כמו כן האותיות י' - צ' כשמחברים יחד התוצאה היא 100, כמו כן כשמצרפים את האותיות כ' ו-פ' התוצאה היא 100 וכן הלאה. אומר על כך רבי נפתלי מרופשיץ, "הן עוד היום גדול" - כל זמן שהפירוד בכל תוקפו, כמו הה' והנ' שאינם רוצים להתחבר, אז ח"ו "לא עת האסף המקנה" - לקיבוץ גלויות. רעיון דומה אמר על זה רבי מאיר מפרמישלאן, "לא עת האסף המקנה", אם טרם הגיע הזמן לקבץ את גלויות ישראל, עכ"פ "השקו הצאן ולכו רעו", תן להם פרנסה ואל תקפח את חלקם בגלל חטאתם, עד שתביא את הגאולה שלימה.

למה אתה ממהר?!

"ויצא יעקב וילך" (כ"ח - י') - נשאלת השאלה, מצאנו בסוף הפרשה הקודמת שרביקה מצווה את יעקב "ועתה בני וכו' וקום ברח לך אל לבן אחי" - לברוח אל לבן, וכך גם לשון הנביא: ויברח יעקב שדה ארם. ואילו כשהתורה מתארת לנו את השתלשלות הדברים, הלשון ויצא יעקב - ולא ויברח, וילך - ולא וירץ? מבאר ה"שפת אמת", מלמד אותנו יעקב אבינו יסוד נפלא, גם שהסכנה היא ממשית, והוא נאלץ לברוח לא מאבדים את יישוב הדעת, למה? כי כל הליכתו היא בגדר השתדלות גרידא, ואם כן אין לו צורך לרוץ, יכול הוא ללכת במתינות וביטחון כי אם לא נגזר הדין מלמעלה, אף אחד לא יוכל לעשות לו כלום, ועד כמה שנגזר עליו חלילה, לא תעזור לו מנוסתו.

למה לא לעשות פשרה?!

"ויקח מאבני המקום וישם מראשתי" (כח, יא) - מעשה היה בשני בעלי בתים בעיר סלונים שבאו לדין תורה לפני רב העיר הגאון רבי אייזל חריף, עקב סכסוך קשה שפרץ ביניהם. ניסה רבי אייזל לפשר בין הצדדים אולם כל אחד מבעלי הדין נותר עיקש ואיתן בדעתו, וסירב לזוז מטענותיו אפילו כקוצו של יו"ד. כאשר ראה רבי אייזל כי כן, פנה אל השניים ואמר: מצינו ביעקב אבינו שכאשר הלך לחרן ביקש לשכב מעט ולנוח, לקח מאבני המקום וישם מראשותיו, וידוע הדבר שהחלו האבנים לריב זו עם זו, כיון שכל אחת רצתה שעליה יניח הצדיק את ראשו. מה עשה הקדוש ברוך הוא? לקח את כל האבנים ועשה מהן אבן אחת וכך שרר השלום. לכאורה קשה - שאל רבי אייזל - מדוע עשה הקדוש ברוך הוא כך, והרי היה יכול להגיע לפשרה שיעקב אבינו יניח את ראשו מעט על אבן זו ומעט על אבן אחרת? אלא - אמר רבי אייזל - עם "אבנים" לא ניתן להגיע לפשרה!...

קפיצת הדרך

"ויפגע במקום" (כ"ח - י"א) - שקפצה לו הדרך. (רש"י) פעמיים מופיעה קפיצת הדרך, אצל יעקב כשהלך לישא אשה, ואצל אליעזר עבד אברהם כשחיפש אשה ליצחק. מכאן, מעשה אבות סימן לבנים, שכשמגיעים הילדים לשידוכים, ובדרך הטבע אין אפשרות לסייע להם, אין סיכוי לקניית דירה, ולא יודעים מה לעשות, וקשה לעשות את הצעד הראשון, צריכים לבטוח בהקב"ה, ויהיה להם קפיצת הדרך. רבי אהרן לייב שטיינמן זצ"ל אמר לרב יוסף פוגל מרכסים ששמע בשם רבי אלחנן וסרמן הי"ד שכמו שנאמר לגבי הוצאות שבת ויו"ט (ר"ה ט"ז) "לוו עלי ואני פורע", כך גם לגבי הוצאות נישואי הילדים הקב"ה מחזיר. (הו"ד בעלון פרי חיים י"ג סיון תשע"ד)

בגדר השתדלות

"ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו" (כ"ח - י"א) - עשאו כמין מרזב סביב לראשו שירא מפני חיות רעות. (רש"י) יעקב לא בנה חומה נגד החיות הרעות, הוא הקיף רק את ראשו באבנים, אבל מצד גופו ורגליו היו יכולים לבוא ולתקוף אותו, אומר הסבא מקלם, רואים מכאן יסוד חשוב בהשתדלות, הנהגת האדם, פרנסתו ושמירת חייו, הכל בדרך נס, וכל ההשתדלות שישתדל האדם, אין בה ולא כלום, אלא שנגזרה גזירה על האדם שצריך להשתדל השתדלות מועטת מצידו, ולדעת כי רק בסייעתא דשמיא אפשר להצליח. זאת היתה הנהגת יעקב אבינו, שאמנם הוא "השתדל", אבל רק באופן כזה שהוא רק לצאת ידי חובת "השתדלות".

רעיון מהפרשה

כשחבר מכובד בחבורת פשע מגיע לבית המשפט עם כיפה גדולה, משהו לא מריח לנו טוב... זו בדיוק הסיבה שלא בדיוק ברור מדוע לבן הרמאי המיתולוגי כאשר הוא מנסה לשכנע בפרשתו את יעקב להישאר ולעבוד אצלו, אומר לו, אני יודע שאלוקים שולח לי ברכה בזכותך. פתאום הוא נזכר באלוקים? ופתאום דווקא יעקב הדתי, תולה את ההצלחה בעצמו? כנראה שבכל זאת יותר קל להזכיר את אלוקים מאשר להודות בעובדה שאתה חייב תודה לעובד שלך...

אקטואליה בפרשה

מי מאיתנו לא רוצה לכבוש את העולם, להשיג יעדים חדשים, לממש? אבל איך עושים את זה, הרי האדם הוא יצור מוגבל ואינו מסוגל לממש אפילו אלפית מחלומותיו? את הסוד מגלה לנו יעקב אבינו בפרשתנו. "אין זה כי אם בית אלוקים וזה שער השמים" אתה רוצה שער אל המרחבים האין סופיים? עליך לעבור דרך מקום ברור ומסודר עם גבולות ברורים כבית. כי רק מי שמבין שיש כללים יכול לממש את עצמו במקסימום!

נקודה למחשבה

"ויען יעקב ויאמר אל לבן וכו' עם אשר תמצא את אלוהיך לא יחיה" (ל"א - ל"א, ל"ב) - ומאותה קללה מתה רחל בדרך. (רש"י) הגמ' במסכת ברכות (י"ט). אומרת, לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן - ומסבירים, כי האמירה של דבר שלילי, עלולה לגרום להגשמתו, ולדיבור עצמו יש בו כח סגולי שמביאה כעין הזמנה לשטן.

הפתגם: האדם ששם את אמונתו בבלתי נראה, זוכה לראות את הבלתי יאומן!!

~ שבת שלום ומבורך ~